

Dr. Marberger Sándor ezredorvos: Hatósági védekezés a tuberkulózis ellen.*

(Helyesebben: Állami és társadalmi kultúrfeladatok a tuberkulózis elleni védekezésben.)

A tuberkulózis elleni védekezésről írok a fenti cím alatt szokták felsorolni, hogy a hatóság milyen törvényekkel és intézkedésekkel vesz részt a védekezésben – a külföldön. Azt tartjuk, hogy e szokásos cím alatt lesz legalkalmasabb nekünk is szóvá tenni azokat a hatósági hiányokat, melyek nálunk is észlelhetők és amelyek a „ma” tervszerű védekezését lehetetlenítik.

Belátható, hogy a főbb hiányok kulturális, egészségügyi és gazdasági jelentőségét itt *csak érinthetjük*, szem előtt tartván célunkat: hogy a megoldást váró eszméket a társadalom tudatába átplántáljuk. Véleményünk szerint ezeknek az eszméknek a megérlelése és megoldása az államot és társadalmat egyaránt terheli és éppen ezért fejtegetésünk folyamán ezirányú elválasztó határokat nem is jelölünk meg.

A tuberkulózis elleni védekezést tárgyaló fejtegetésünk során szembe tűnt, hogy az egyéni védekezés nem elegendő, hanem azt a társadalmi védekezésnek kell kiegészítenie.

Ugyanez a viszony a társadalom és hatóság között: a társadalmi védekezés is csak akkor lehet teljes, ha működését a hatóság^ intézkedések támogatják; ha a hatóság megfelelő létfeltételeket, intézményes eszközöket bocsát a társadalmi erő kifejtés rendelkezésére.

* E nagyérdékű cikk előleges mutató a szerző „Hogyan védekezzünk a tuberkulózis vagy gümőkór ellen?” című sajtó alatt levő könyvéből, amely rövid idő múlva az Athenaeum kiadásában fog megjelenni. A könyv a nagyközönségnek van szánva és bár megjelenése után részletesen fogunk vele foglalkozni, előre is melegen ajánlhatjuk olvasóink figyelmébe. *A szerk.*

A hatóságot – a községi és törvényhatósági szerveket – az államban személyesítjük s e létfeltételeket azért várjuk az államtól. A társadalomnak joga van ezt az államtól követelni, miután a tudomány megállapította és a tapasztalat bizonyítja, hogy a tuberkulózis gyógyítható betegség. Ezen az alapon az államnak nemzeti és politikai kötelessége, a társadalom nemzetgazdasági előnye és az egyén emberi joga szólnak amellett, hogy a gyógyulásra mindenkinek módot nyújtsanak.

Megvalljuk, hogy e feladat megoldása még az állam részére is igen nehéz; ez a nehézség ugyanazon forrásból fakad, amelyből maga a tuberkulózis ered, ahonnan az az elterjedéséhez alkalmas erőt meríti, s amely forrásból táplálkoznak azok az akadályok, melyek a tuberkulózis leküzdését gátolják.

Ez a forrás: a népnek a tudatlansága és vagyontalansága.

Meddő vitára vezetne, hogy e két körülmény közül melyik támaszt nagyobb akadályt és melyiket kellene elsősorban gyógyítani. A lényeg az, hogy ezekben lássuk Magyarország tuberkulózisának kórokozóit s e népbetegséget is a modern orvoslás módszerével gyógyítsuk: a betegség *kórokozóit* támadjuk meg és ne a kórokozta *tüneteket*.

Egy ország betegségét nem lehet gyökeres műtéttel eltüntetni: itt évszázadok mulasztásait kell helyrehozni, amihez nagy politikai és emberi erény, türelem, s a sikerbe vetett hit szükséges. Egy ország betegségének a meggyógyítására az állam hivatott, ahonnan azonban a társadalmi segítség, részvétel sem maradhat el. Az állam ezt a segítséget főleg abban a munkában nem nélkülözheti, melyet a nép tudatlanságának kiirtására, a felvilágosítás terjesztésére fordít.

Ennek az irtó hadjáratnak az útjában egy egészen különleges ok támasztja a legfőbb nehézséget, mely a társadalmi kultúrának egy fogyatékoságában nyilvánul meg. Ugyanis a múlt század rohamos ipari, technikai és általános kulturális fejlődésével a társadalmi egészségkultúra (mely nem tévesztendő össze az orvostudományi kultúrával) nem tartott lépést és nem szonetté át a társadalmi kultúrát.

A társadalmi kultúrának e szépséghibája az állami egészségügyi intézkedésekre is rányomta a maga bélyegét s tulajdonképpen a tudatlanság gyógyításában a pótlások az *egész kultúra területén várnak orvoslásra*. Az egészségkultúrával elsősorban az

életértéket, az egészség megbecsülését kell a népnek a tudatába nevelni, mellyel egyidejűleg az *igazi* szociális érzéket kell fejleszteni.

Amíg a népben a szociális érzék hiányos, amíg bizonyos társadalmi akarat mint valakinek, vagy valamelyik osztálynak ellentétes mozgalma él, addig az egyénnek minden igyekezete halomra dől. Ellenben a szociális érzelmű ember a társadalmi és állami egészségügyi kívánalmakat az övével egynek fogja érezni és kötelességének tartja, hogy azokhoz alkalmazkodjék.

Ha az egészség kultúráját a népben fejlesztjük, azzal felbresztjük benne rávaló igényét is, amint azt a gazdasági élet példája mutatja. A kínálat csak akkor váltja ki maga iránt a keresletet, ha az arra vonatkozó szükséglet, igény is feltámad.

Az e kérdéssel foglalkozók tekintélyes része nem osztja nézetünket s annak az ellenkezőjét vallja; azok azt állítják, hogy a tuberkulózis elleni küzdelemben a védekezés sikere érdekében a felvilágosítás terjesztésénél előbbre való az, hogy az állam és a társadalom teremtsen a népnek olyan életviszonyokat, amelyek lehetetlenné teszik, hogy az a tuberkulózis tenyésztalajává válhasson.

A felületesen bírálónak tetszetős lehet ez az álláspont és osztani fogja az igazát. Ebből mi csak azt ismerjük el igaznak, hogy az egészséges létfeltételek csökkentik a tuberkulózis esélyeit. Amiből azonban még nem következik, hogy a tuberkulózis elleni küzdelemben ennek az elvnek keresztülvitelét jelöljük elsőnek és hogy ez általánosítható is lenne.

Senkisem mondja, hogy míg a népet fel nem világosítottuk, addig sem kellene ezen intézmények, pl. egészséges munkáslakások, a kellő megélhetési viszonyok; ellenkezőleg: megállapíthatjuk, hogy épp ezeknek a hiánya miatt társadalmunk tekintélyes része esik a tuberkulózis áldozatává. De viszont a társadalom másik, nagyobbik felének életmódját megfigyelve, arra kell következtetnünk, hogy annak ugyan hiába létesítik a feltételeket, az nem él vele: mert nem érzi a hiányát.

Állításunk mellett szól a falu egészségügye és a népnek az ellentállása, mely minden újítással szembeszáll, amely rajta javítani akar. A falu módos gazdája – bár vagyoni helyzete megengedné, hogy az egészség kívánalma szerint éljen – öröklött, rossz szokásához híven nem használja ki tágas

lakását, hanem a ház legkisebb, földes szobájában húzódik meg családjával.

A székesfőváros tanácsa egyes iskolában – külföldi minták után – iskolai fürdőt létesített; a tapasztalat azt mutatja, hogy ezt a tanulók csak elvétve használják. Sem a tanítók, sem a szülők nem szorgalmazzák a fürdőket. Azt kérdezzük már most, honnan van az, hogy a meglevő, vagy felkínált feltételek dacára a nép a saját egészségi érdeke ellen cselekszik?

Ezt a népek a tudatlansága magyarázza: az, hogy az egészségkultúrának az *igénye* nincsen meg a tudatában. Bezzeg átveszi a kultúrának a kinövését, ami hajlamával összevág, még ha annak az egészségre ártalmas hátrányai is vannak.

Ezért valljuk, hogy legelőbbrevaló a felvilágosításnak a terjesztése, hogy a nép széles rétege megkívánja azokat a jogokat, amiket az egészség (hygiene) követel.

Az állam irányítsa a nép felvilágosítását; a társadalom foglalkozék az elhanyagolt közegészségügyi viszonyokkal, a nép ismerje meg saját testi betegségét, annak az okait s a politikában ne csak azzal törődjék, hogy legyen kaszárnya, törvényszék, italmérési jog, vásártér, legelőrendezés, hanem követelje, hogy legyen kórház, dispensair, orvos, patika, egészséges csatornázás, vízellátás; a lakásviszonyok javítását nemcsak a városokban, hanem a falun és künn, az ezerholdas, kincset termő nagybirtokon is várják, amelyek most a tuberkulózisnak és a többi fertőző betegségnek elsőrangú melegágyai. Az ipari és mezőgazdasági munkás agg vagy rokkant korára biztosítva legyen. Ha van vadásztilalmi törvény, akkor a várandós asszony, a szoptató anya is leljen törvényes védelmet.

Az egészségkultúra ezen igényeit kell a társadalomban ébrentartanunk, hogy ezen kívánalmak átszójják a néptudatot és onnan felhatolva az államhatalomhoz, azt eredményezze, hogy annak gépezetét a közegészségügy minden vonalán ez az erő irányítsa. Akkor meg fog szünni az, hogy a nép erejét veszendőbe hagyják menni és kiuzsorázzák; az állam önként fog intézményeket létesíteni ennek a megóvására, kamatoztatására.

A társadalom vegye kezébe a nép felvilágosítását s ne várja ölbe tett kezekkel az államtól; hisz fáradozásával a saját létét alapozza meg: a nép ereje, egészsége az a talaj, ahonnan a felelte álló osztályok életszükségleteit merítik. Míg a tudat-

lanság miatt a nép alsóbb rétegét a fertőző betegségek, főleg a tuberkulózis, a nemi betegségek, az alkohol poshasztja, addig a „felsők” egy ingovány felett élnek és egészséges gyökeret nem ereszhetnek.

Az egészségkultúrának népünknel tapasztalható hiányát nem írhatjuk a nép egészségtelen érzékének a rovására akkor, amikor falvak vannak iskola, iskolák tanító nélkül; az országban 62.000 korcsmáros van, de a 20 milliót meghaladó lakosság egészségére 5700 orvos ügyel és némely körorvosi állásra kötéllel sem tudnak pályázót fogni. Kórházunk kevés, a meglévők is bírálat alá vehetők. Lakáspolitikánk, műhely viszonyaink a legrosszabbak. A köztisztaság fogalma a kisvárosokban, de főleg a falvakban álig ismeretes.

Ilyen viszonyok között az állam által terjesztett felvilágosítás tökéletlen s annak sem lehet eredménye, ha néhány százezer füzetecskét osztanak szét az országban (ha ugyan szétosztják?!), mely a tuberkulózis fertőző voltát ismerteti, midőn az ország lakosságának egy nagy hányada analfabéta.

Ki kell menni a falura, a gazda és zsellér házába, a nagybirtok nyomorúságos odvaiban meghúzódó tömeg körébe és meg kell értetni velük a hibákat és szokásaik hátrányait; meg kell magyarázni, hogy a fiatal tüdőbajos anyának az emlője mitől szikkadt el és szemük elé kell tartani azt a rongyba csavarintott, cukros kenyérpépet, amitől elpusztul a kicsikéjük, aki azt az utolsó pihegésével ejtette ki a szájából.

El kell üzni a nép lelkéből a fatalizmust, mely az öröklésben hisz s ezért nem tesz semmit a fertőzés terjedésének a megakadályozására.

Senkinek sincs joga lemondó kézlegyintéssel elintézni a felvilágosítás terjesztését sürgető kívánalmakat, legalább is addig nem, míg annak helyes módszerével meg nem próbálkoztak.

Elismerjük, hogy az eddig is érdemes igyekezet és jóakarát diktálta, de hiányos szervezése miatt többre nem lehetett képes.

A tuberkulózis ellen csak akkor védekezhetünk, ha az országban elegendő kórház áll a támogatásra, ellátásra szoruló tuberkulotikus betegek befogadására, mert a társadalom jótékonyására támaszkodó intézmények száma csekély s anyagi erejük is kevés ahhoz, hogy a folyton fokozódó igényeket kielégítsék.

Az állam gondoskodjék elegendő orvosról, dispensairról, népszanatóriumról, erdei üdülőtelepről s a közkórházakkal kapcsolatos szanatóriumszerű tüdőbetegek osztályáról.

A fertőzött környezetben élő gyermekek védelmére a Korányi tanár által ajánlott „falusi gyermekház” eszméjét az államnak nagyobb lendülettel kellene a társadalomba átplántálni és nem várni addig, míg a tények borzalma arra rá fogja kényszeríteni.

Ezzel és az egész tuberkulózis-kérdéssel kapcsolatban álló anya- és csecsemővédelem ügyét is szervezni és fejleszteni kell.

Örvendetes, hogy ezt – a háború tanulságai nyomán – a belügyminiszter kilátásba helyezte. (Sándor János belügyminiszter nyilatkozata a képviselőházban 1916. szeptember 29-én.) A belügyminiszter megállapítja, hogy a nagyarányú gyermekhalandóságot a csecsemőtáplálás felőli tájékoztatlanúság és az anyák rossz gazdasági helyzete okozza; napjainkban a születések száma csökken, a halálozások száma emelkedik, miáltal háborús emberveszteségünk 850.000 főre tehető. Elismeri a felvilágosítás, a kioktatás szükségét, melyben társadalmi közreműködésre számít. Tanfolyamokat akar rendezni a csecsemőápolás és gondozás ismeretéből a magasabb tanintézetekben, sőt még a rendőröket is taníttatni akarja; külön csecsemő- és szülészeti osztályokról is gondoskodni fog.

A háború javára kell írunk ezt az akarást, mely sikerebb lesz, ha a védelmet a tuberkulózis elleni küzdelemmel egybekapcsolják. Mert, amidőn az állam, a társadalom igénybevételével a felvilágosítás terjesztése és az azt támogató intézmények létesítése által résztvesz a tuberkulózis elleni küzdelemben, akkor e mellett olyan gazdasági politikát is kell érvényesítenie, mely a nép vagyontalanságának útját tudja állani.

Minél hamarabb illeszti be ezt a politikát az állami gépezetbe, annál gyorsabban szűnnek meg azok az okok, melyek napjainkban a tuberkulózis leküzdéséhez szükséges intézmények létesítését és szaporítását oly égetővé teszi.

Az egészségkultúra igényeivel számotvető új gazdasági politika az országot pusztító tuberkulózisnak méregfogát veszi, ha gátat fog vetni az alkoholizmusnak, annak a nyavalyának, mely a családi, szociális együttélés és együttműködésnek legveszedelmebb mérge. Amely nyavalya kiinduló pontját szolgáltatta a

fertőző és krónikus betegségeknek, szaporítva az erkölcsi és fizikai bűnözést, elmezavart és a tudatlanságban sínylődő népet a testi és erkölcsi degenerálódás útjára sodorja.

Itt az ideje, hogy érvényt szerezzenek azoknak a rendszabályoknak, melyek a minimális munkabérré, a munkaidő korlátozására, a műhelyek, gyárak, irodák, üzletek, lakások egészségügyi viszonyaira vonatkoznak; s ami még az egészségügy érdekében ezekből hiányzik, vagy már elavult, azt pótolni, módosítani kell és hivatásos szakközegek útján ellenőrizni, hogy azokat be is tartásák.

Különös figyelmet kell az otthon-munkára fordítanunk, mely igen alkalmas arra, hogy a női- és gyermekmunkát szabályozó törvényt megkerüljék, a munkaerőt kiuzsorázzák, a munkabéretet lenyomják; az otthonmunka alkalmat ad a lakások zsúfoltságára s mindezekkel közvetve a tuberkulózis terjesztésére. Meg kell akadályozni az élelmiszerek drágítását, hamisítását és a lakászsorát.

Módosítani kell a lakásügyünket közegészségügyi tekintetben szabályozó 1876. évi XIV. t.-cikket, még pedig az orvostudomány azóta törtéit fejlődésének érvényesítésével s annak szigorú végrehajtásáról – kivált a falun – gondoskodni kell. Idejét multa, hogy a falusi ház felülbírási szemléjét a községi előjáróság végezze.

Úgy ezt, valamint az iparral kapcsolatos fentebbi rendszabályok elbírálását szakértő orvosnak a hatáskörébe kell utalni, aki ezeket ne aktákból, hanem *személyes megfigyelés* és meggyőződése alapján intézze.

Tökéletesíteni kell az iskola-egészségügyet és különösen a szegénysorsú iskolásgyermek általános orvosi vizsgálatát és ellenőrzését – az iskolaorvos intézményével – behozni.

Az iskolát intézményesen kell a gyermekvédelem céljára sorba állítani; de főleg az alkoholizmus és a tuberkulózis terjedése ellen.

Mindenfelé meg kell valósítani az erdei és kerti iskola, valamint a napközi otthon intézményét és ezek létesítését – ahol szükséges – függetleníteni kell a társadalmi jótékonyágtól.

Illetékes társadalmi tényezők munkájának tudhatjuk be, hogy 1913-ban a belügyminiszter elrendelte „a nyílt vagyis súlyos tuberkulózisban szenvedő betegek kötelező bejelentését és lakásuk

fertőtlenítését”. A tuberkulózis elleni védekezésről eddig nyújtott felvilágosításunk megmagyarázza és indokolja e rendelet fontosságát. A korlátozás azonban kifogásolható, miután a bejelentés csak ott kötelező, ahol szükségképpen hatósági beavatkozás követi. Tehát azon esetekre, amidőn a fertőző beteg más lakásba vagy intézetbe megy vagy meghal. A gyakorlati élet tapasztalata azt kívánja, hogy a korlátozással ellentétben a bejelentési kötelezettséget minél szélesebb körre kellene kiterjeszteni.

A belügyminiszteri rendelet kimondja, hogy a beteget rá kell bírni arra, hogy – erőszak alkalmazásának kizárásával – gyógyintézetbe, kórházba menjen; ha a család kereset nélkül marad, igyekezni kell megfelelő támogatást biztosítani; ha iskolába járó gyermek beteg, akkor gyógyítása végett vegyék ki az iskolából s magánúton taníttassák.

Megállapítja e rendelet, hogy „az orvosok tapintatos eljárása és jóakarató felvilágosítása ily esetekben többet használhat minden kényszerintézkedésnél”. E rendelet jogossága felett a bírálatnak nem lehet kifogása; csak azt akarjuk megjegyezni, hogy a külföldön már régebben kiadtak ilyet, de ott nemcsak a kötelező bejelentést és fertőtlenítést írták elő, hanem gondoskodtak annak végrehajtási lehetőségéről is.

Nálunk is sok beteg engedne a rábeszélésnek, sőt önként, szívesen menne kórházba, gyógyintézetbe, de mitévő legyen, ha ott nem veszik fel? Avagy gondoskodott az állam vagy a társadalom az ilyen esetben kenyérkereset nélkül maradt család eltartásáról és a beteg gyermekek megfelelő oktatásáról?

Égetően nélkülözzük a köpési tilalmat szigorúan szabályozó rendeletet, illetőleg annak olyan végrehajtását, hogy elegendő számban legyen ott köpőedény, ahol azt a szükség parancsolja. Hogy egyebet ne említsünk, még a vasúti kocsikban sincs és a fényes bérpaloták lépcsőházaiban még ma is homokkal töltött ládák állanak.

Feladatunk volt rámutatni a tuberkulózisnak – mint népbetegségnek – okaira s a vele összefüggő körülményekre, melyeknek javítása állami és társadalmi kötelesség. Túlmennénk célunkon, ha a meglévő, vagy hiányzó hatósági intézkedésekkel részletesebben foglalkoznánk.

Abban a reményben azonban, hogy csupán jó szándékunkat tekintik, egy, a mostani viszonyok hiányaival számoló, megfelelő-

nek vélt megoldás tervezetét pendítjük meg, melyről azt hisszük, hogy állami és társadalmi igyekezettel a tuberkulózis elleni védekezésre használható lesz. Az ajánlott szervezetet a dispensair kereteibe véljük beillesztendőnek.

Szükséges volna, hogy külön szervezett tanfolyamokon vagy a tanító- és tanítónő-képzőintézetekben, a tuberkulózis elleni védekezésnek a nép körében való közvetlen terjesztésére hivatásos szakközegeket képezzenek ki; ezek kioktatandók legyenek az ipari higiéniére, a csecsemőtáplálásra és gondozásra; képesíteni kellene őket arra is, hogy a nemi betegségektől való óvakodást és az alkoholizmus terjedésének meggátlását is ismertessék.

Ezen, a néhány hónapig tartó tanfolyamon mindazon egészségügyi ágak tárgyait kellene előadni, melyek e kérdésbe belevágnak.

Az így kiképzett és levizsgázott szakközegeket az állam a nemrég megalakult Tuberkulózis Központ szolgálatába állítaná, amely őket a létesítendő dispensairekhez osztaná be.

Az országot behálózó dispensairek e szakközegeket küldenék a körletükbe tartozó községekbe, tanyákra, uradalmakba, ahol hosszabb-rövidebb tartózkodásuk alatt megszerveznék a szükséges társadalmi bizottságokat, a nép nyelvén tartott sorozatos előadásokban végeznék felvilágosító munkájukat, az orvos által megjelölt helyen a házi kezelésre s a prophylaxisra (megelőzésre) vonatkozóan intézkednének, esetleg köpetvizsgálatot tartanának, a gyanús eseteket orvoshoz utasítanák és megejtenék a szakszerű adatgyűjtést. Beszámolnának a községben észlelt egészségügyi hiányokról, előterjesztést tennének a beteg szociális helyzetéről, a kívánatos támogatás arányáról, szükség esetén a fertőtlenítést is elvégeztetnék.

Szóval a dispensairek gondozóinak munkakörét látnák el, de hivatásos szakértelemmel, tervszerű idő alatt és nem időközönkénti kiszállással. Az állam e szakközegeket bizonyos jogokkal ruházná fel, mely hivatásuk akadálytalan működését biztosítaná.

Az ilyen hivatásos szakközegek felett a közvetlen felügyelet és intézkedés joga az orvosi karra lenne átruházandó (a dispensair orvosa az illető helység vagy kör orvosához utasítaná), hogy az orvosoknak módjukban álljon ezzel a képzett hadsereggel a társadalom körében az egészségkultúrának ama hiányait pótolni, melyek eddig leginkább útját állották a tuberkulózis sikeres leküzdésének s a csecsemőhalandóság csökkentésének.

A közegészségügyi őrség szervezése nem áldozat az állam részéről, hanem csak önmaga iránti kötelességteljesítés; mert a nép munkaképességének megmentésével nemzeti erejét és vagyonát gyarapítja; a társadalom részvétele e munkában szintén nem alamszna, mert mindenki önmagát védi, ha a tuberkulózis elleni küzdelemben résztvesz.

A társadalmi energiát ez úton kellene az állam kezébe összpontosítani s az előbbi minden tiszteletet kiérdemlő eddigi működését a nagy ügyszhez méltóan, szervezeten értékesíteni.

Hogy ezt a szervezést az állam miként oldhatná meg a legjobban, azt Gerő Ödön, Lukács György a nyilvánosság előtt évek óta tárgyalták s arra legutóbb idősb Liebermann Leó tanár a Királyi Orvos-Egyesület ezidei nagygyűlésén tartott előadásában mutatott rá, amikor a feladat végrehajtására alkalmas szervezetet a „Népjóléti és Közegészségügyi Minisztérium” felvetett eszméjében jelöli meg.

Ezen elnöki megnyitójában Magyarország jövő közegészségügyi feladatait vázolvá rámutat e feladat nagy terjedelmére s a végzendő munka sokoldalúságára és nagyjában a következőket fejtí ki:

„Az ügykör nagyság és fontosság dolgában felér bármely tárca ügykörével s haladás és nemzetfentartó eredményes munka másképen nem biztosítható, mint úgy, hogy a népjólét és közegészségügy önálló képviselőteré minisztérium felállításáról gondoskodunk, azaz, ha ebből *politikumot* csinálunk. Utal arra, hogy ha lehetett fegyveres pénzügyőrséget szervezni, s ha a szolgálatban levő pénzügyörnek jogává, sőt kötelességévé tették, hogy bármely házba, amelyről gyanítja, hogy engedély nélkül pálinkát főznek, vagy szüzdohányt szívnak, betegye a lábát: miért ne lehetne a közegészségügy sokkal nagyobb érdekeinek megóvására egészségügyi igazgatóságokat, vagy felügyelőségeket és közegészségügyi őrséget szervezni, amely az észlelt és a közegészségi törvénybe ütköző hiányokat *hivatotton* szüntetné meg? Ha az említett pénzügyi szervezetet bele lehetett illeszteni az állam gépezetébe, bizonyosan lehet módot találni az új szervezet beillesztésére is.”

Ezen „Népjóléti és Közegészségügyi Minisztérium”-ra kell Magyarország jövő gyógykezelését bízni. De a minisztériumban a doktor „orvosdoktor” legyen!

Bauer Henrik építész: Szociáltechnika.

Akár a szociálpolitika egyik ágának, akár azon kívül eső törekvésnek tekintjük is, bizonyos, hogy ez a fogalom nem új, még ha talán először mondjuk is itt ki a szót. Ezt a rég adottságát nem kell azzal bizonyítanom, hogy ez a fogalom is a Plátó „örök eszméinek” birodalmából való. Azzal sem fárászthatjuk itt magunkat, hogy ennek az eszmének összes nyomait felkeressük a természet- és társadalom-fejlődés történetében. Létének bizonyítására és lényegének megértésére teljesen elegendő, ha a „legnagyobb magyar”, *gróf Széchényi István*, a legnagyobb *szociáltechnikus* életének ismert munkájára hivatkozunk. Arra a nagy munkára, amely – sajnos nagyon rövid idő alatt – messze túlhaladta azt a mértéket, amelyet abban a korban egy embertől várni lehetett.

Mert Ő, a legnagyobb, csak egyedül volt szociáltechnikus. Akkori többi nagyjaink, az akkor névszerint, még szintén alig ismert szociálpolitikai munkával foglalkoztak, a nemesség önkéntes adózásával, az igazi védegylet szervezésével, a jobbság felszabadításával. S ha mindezen nagyjaink sikeres munkája sem tudott máig a nemzet nagyobb jólétéhez, bővebb termeléséhez, gazdagabb és tökéletesebb iparához, a milliók anyagi és erkölcsi felszabadításához elvezetni, annak egyik oka az, hogy a gróf Széchényi István munkáját nem folytatta senki. A másik oka, igaz, abban található, hogy többi nagyjaink szociálpolitikai munkája sem folytatódott a megkezdett lelkeséggel és áldozatkészséggel.

Talán egyetlen nagy szociáltechnikusunk, Széchényi óta, *Baross Gábor* volt, kinek jól megérdemelt szobra áll, de nagy műve félbemaradt, sőt már egyrésze össze is omlott.

Ha sikerült egy legnagyobb és egy másik igen nagy élő-példában megvilágítanunk a *szociáltechnika* gondolatát, s ha most, ennek egy igen fontos problémájával fogunk itt foglalkozni, fel fogjuk ismerhetni annak szükségét, sőt, éppen ma, a legnagyobb mértékben való aktualitását is.

Mindannyian ismerjük és érezzük a városi élet nagy gazdasági és kulturális előnyei mellett annak sok egészségi és erkölcsi kárait és ismerjük a vidék tisztább levegőjében és erkölcsi légkörében, a gazdasági és kulturális elmaradottságot. És ismerjük azt a tömegnyomort, amely a városok palotasorai között zsúfoltan s a viruló mezők óriási területein szétszórta tanyázik és szaporodik és növekszik a városok palotáival és a viruló mezők területeivel együtt.

Nehéz és nem is akarjuk most eldönteni, hogy hol van a nagyobb baj: a városokban-e, vagy a vidéken? De, mert előbbieket kisebb területénél fogva, a baj ott tömöttebben tűnik fel és könnyebben áttekinthető, célszerűbb lesz mindenekelőtt azokat szemügyre vennünk.

Az ország egyes helyein, ahol a királyok vagy egyes elkényeztetett – vagy gyakran pártütő – hatalmasaik megtelepedtek kincsekkel, szolgálókkal, iparosokkal és művészekkel, odatódul a nép nagy tömege is, meg az idegenek is és így alakulnak az évszázadok folyamán, ismételt ellenséges pusztítások után mindig újból felépülve, a nagy városok magas palotasorokkal. Az így, csődületszerűen alakult városok folyton növekednek, újabb és újabb kifelé rájuk rakódó rétegekkel, mindnagyobb kiterjedésben, mindmagasabbra növekvő házakkal és sűrű úthálózattal, melyben megreked a szennyes, bűzös, fertőzött levegő. Azokban a mély árkokban, melyeket utcáknak nevezünk, az emberek százezrei sűrögnek, gyalog, kocsin, vasúton, egymásba ütközve és egymást elgázolva

S az így összecsendült, tolongó tömeg százezrei közül csak néhány ezer szerencsés helyfoglaló az egész így alakult város, minden értékével, előnyével, jövedelmével s a többi százezrek szűk odúba zsúfolva, szükségben, nyomorban, betegen és kényszerű bűnben tengetve életüket, fáradhatlanul folytatják, gyakran nehéz és kínos munkájukkal amaz értékek és előnyök további emelését és gyarapítását.

Az a néhány ezer, aki ezeknek az értékeknek birtokában van, mindebből csak azt látja, ami őt is közvetlenül érinti, az idegesítő városi zajt, a tüdőrontó városi levegőt és miközben folytatja a kültek összevásárolását és ha ideje elérkezett, azoknak is beépítését mindmagasabb épületekkel, biztosít a maga számára egy-egy kertet is, ahol saját külön házában, szabad levegőben lakha-

tik. Sőt, altruisztikusan, tovább is megy és gondoskodik arról, hogy a még távolabbi területeken kis parcellák osztassanak fel, minél előnyösebb áron, hogy ott mások is építtessenek maguknak, bankjának minél jobban kamatozó jelzálogkölcsön segítségével, családi hajlékot. Altruizmusa nem nagy áldozattal jár, mert ezek a telkek is, előreláthatólag, még mindig olcsón lesznek visszavásárolhatók, mielőtt a város továbbfejlődésével, ott is lehet folytatni a *telekspekulációt*.

Ezen a telekspekuláción a tolongó, csődületes helyfoglaláson épültek fel a mai nagyvárosok. Minden technikai találmány és munka, amit évszázadokon át arra fordítottak, hogy azokon a folyton növekvő területeken, melyeken ez a tömegbeverődés történik, tűrhetővé tegyék az életet, megkönnyítsék a mindnagyobb távolságokra kiterjedő városi forgalmat, csak újabb odatódulásra csábítottak és *emelték a telkek árát*, de az ily agglomerációs települések közegészségi és szociális kárait nem tudták megszüntetni. És nem voltak erre képesek az ismételten megejtett városrendezési műveletek sem, melyek mindannyiszor csak milliós kisajátítások és nagy költségű előbbi építmények lebontása árán voltak végrehajthatók. Ezek a költségek és károk még azzal is növekedtek, hogy a telekspekuláció mindenkor a legnagyobb kapzsisággal rávetette magát azokra a területekre, melyeket az ilyen szabályozásnak – még alig kiszivárgott – terve érintett.

Tudjuk, hogy újabb időben mindenütt mily sok panasz hangzott fel a városok zsúfoltsága és egészségtelensége miatt és hogy milyen mozgalmak indultak meg, hatóságos, egyletek, szövetkezetek, sőt *parcellázó* magánosok és részvénytársaságok részéről is, „Cottage-” vagy „családiház-” vagy „munkásház-telepek” és „kertvárosok” létesítésére De azt is tudjuk, hogy ezek a törekvések csak a nagyobb terjeszkedést, a még kiterjedtebb úthálózat bonyolultságát és nagy költségeit eredményezték, anélkül, hogy a városok nagy tömegeinek célszerűbb és egészségesebb elhelyezését elérhették volna.

Az ilyen kísérleteknek igen jellemző példáit idézi dr. Ferenczi Imre*) az 1908-tól 1915-ig épült kispesti (állami) és az 1907-13-ig létesített fővárosi munkástelepekben. Ezeknek az volt a céljuk, hogy abból a 610.000 emberből, akik 1 és 2 szobás városi lakásokban

*) Boden- und Wohnungsreform in Budapest. Jahrbuch der Bodenreform Jena. Gustav Fischer 1916.

s ezek közül abból a 344.345-ből, akik 1 és 2-szobás udvari lakásokban és végül abból a 235.000-ből, akik egyszobás udvari levegőtől és világosságtól elzárt lakásokban éltek, minél több számára lehessen, ha nem nagyobb, de legalább egészségesebb lakásokat biztosítani. Mindakét kísérlet együtt, mint olvassuk, *54 millió és 128 ezer* koronába került és (az ebben az összegben fedezett iskolaépítkezésekkel felszabadult városi lakások hozzászámításával) mindössze *10.538* lakást eredményezett, egyenkint 1, 2, 3 és 4 szobával, kiszámítva pedig átlag mintegy 1.5 szobával. Ha tehát minden szobára két személyt számítunk, akkor az így létesített összes lakásokban abból a 61.00W emberből mindössze 31.614 nek jutott egészségesebb hely, tehát a szükségletnek körülbelül 5%-a nyert a ráfordított 54 millióval kielégítést!

. De ha meggondoljuk, hogy az így létesített telepítés további területi terjeszkedést jelent, az ebből eredő nagyobb távolságokkal és a célszerű és könnyű közlekedés újabb költséges problémájával, továbbá a vízzel, gázzal, villamos árammal és egyébekkel való központi ellátás nehézségeivel, sőt majdnem lehetetlenségével, akkor ezt az aránytalanul csekély eredményt még kisebbnek fogjuk találni.

A városok agglomerációs növekedésének és területi terjeszkedésének hátrányait a „kertvárosok”, vagy talán helyesebben megnevezve, a „falusi jellegű települések” létesítésével, nem fogjuk megoldhatni. Erre más technikai megoldást kell keresnünk és erre csakis az eddigi célszerűtlen városnövekedés okainak helyes megismerése vezethet.

Már említettük, hogy miképpen alakultak a városok valamely hatalmi vagy termelési központ körül, a minden oldalról odátóduló csődület alapján. Ez a tolongás annál szorosabb volt, minél tökéletlenebbek voltak az utak és a közlekedési eszközök. Ezeknek folytonos tökéletesedésével a települések ritkulhattak s az utcák szélesbedhettek. De a terjeszkedés továbbra is területi maradt és a városi élet, valamint a telekspekuláció igényei folytán is, még mindig elég zsúfolt, hogy annak a területi terjeszkedésnek hátrányai, a városok növekedése arányában mind súlyosabban érezhetők legyenek.

A kertvárosokkal és városonkívüli falusi jellegű településekkel való orvoslás azért nem sikerülhet, mert ezek az eszközök tévesen vannak megválasztva. A tévedés abban van, hogy ezek

segítségével a városi építkezésnek nagy előnyeit ejtik el, a magas, többemeletes, zárt sorú építkezés kerülésével, de fentartják azokat az összes hátrányokat, amik a területi terjeszkedéssel kapcsolatosak. Holott a városok nagy hátrányait *nem az épületek bármily nagy magassága, hanem az ilyen épületek nagy területen való felgyülemlése* okozza.

Ha egyetlen útvonal mentén, zárt sorban, városiasán épült, bármily magas házakat sorakoztatnánk s magát az utat legtökéletesebben kiépítve, a legtökéletesebb közlekedési eszközökkel látónok el, ezek a házsorok, az út mindakét oldalán épülve, kifelé a szabad levegőre, a nyílt természetre néznének és bennük a városok mostani betegségeiből és kellemetlenségeiből semmi sem volna többé érezhető. Az ilyen egyvonalba fejlődés hasonló volna *egy tolongó tömeg célszerű sorakoztatásához*. Az eddigi városterületek külső pontjainak távolsága a terület középpontjától kisebb volna ugyan, mint az egy vonalban fejlődött város legszélsőbb pontjaié az út középső részétől, de még mindig nem érné el azokat a távolságokat, amelyekre a mostani középpontoktól eljutunk, amikor a város határán messze kívül eső településekbe költözünk.

Ha az előbb említett 10.538 (átlag 1.5 szobás) kislakást, például valamennyit a Kispest felé vezető Üllői-út mentén, az út minden oldalán csupán egy házsort számítva, minden 180-200 m. hosszban egy-egy keresztutcával megszakítva, építenők fel ötemeletes házakban, melyek a megfelelő legtökéletesebb módon lennének fölszerelve, (személy- és teherfelvonókkal, megfelelő számú közös fürdővel, esetleg közös konyhákkal stb.) akkor ezeknek az összes lakásoknak elhelyezésére az Üllői-útból nem egészen *1 km.* hosszúságot foglalnának el. És építési költségük semmiesetre sem lépné (túl a fentemlített 54 millió koronát).

Ha továbbá az így mindakét oldalon egy-egy házsorral beépített út mentén, ezen házsorok mögött a várost területileg nem terjesztenők ki tovább, hanem nyitva hagynók az egész területet, egészen egy távolabb épülő hasonló sugárútig, például egyfelől a Gyáli-út vonaláig, másfelől egy hasonló távolságú útig, kertek, konyhakertek, gyümölcsösök stb. számára, akkor ennek a 10.538 lakásnak, a bennük lakó 32.000 embernek elhelyezése még sokkal egészségesebb volna, mint az említett kispesti állami és a fővárosi munkástelepeken lehetséges.

A kislakásos kertes házak gondolata abból a forrásból eredt,

amelyet fent említettünk, mikor a városi bérház- és telektulajdonosoknak arról a vágyáról beszéltünk, hogy egy-egy telket a saját külön kertesházuk számára tartsanak fenn. Hogy a birtokosoknak ez a vágya mennyire közeledik a „luxus” jellegűhöz, legjobban jellemzi az az általánosan ismert közmondás, hogy egy villatulajdonosnak két örömnapja van: az egyik amelyen villáját megszerezte s a másik, amelyen eladta.

Ha meggondoljuk, hogy csak nagyon kevés munkásnak van családjával együtt kedve, hajlama, ideje és szakértelme a háza körüli kertnek művelésére és használatára és ha a valóságban látjuk is ezeknek a kerteknek legnagyobb részét teljesen elhanyagolt, bozóttól felvert vagy letarolt, homokos vagy sáros állapotát, akkor lehetetlen be nem látnunk azt az igazságot, hogy a földnek az emberek között való egyenlő felosztása nem vezethet a szociális kérdés végleges megoldására.

Az előbbi példából láttuk, hogy a városnak valamely főútját meghosszabbítva és mindakét oldalán egy egy sor többemeletes, teljes városi felszereléssel ellátott házzá', zárt sorban beépítve, de a házak mögötti területet beépítetlenül hagyva, egészségesebben és olcsóbban helyezhetjük el a lakosságot, mint a távolabb eső, területi terjeszkedésű kisházak telepeken. Hogy általában, ha a városokat nem területi terjeszkedéssel, hanem vonalas fejlesztéssel tervezzük, akkor a városi célszerűnek bizonyult, a tömeges elhelyezést és nagy tömegek központi ellátását megengedő többemeletes zárt építési mód minden nagy előnyét biztosíthatjuk a lakosság tetszőlegesen nagy száma részére, minden a városok eddigi *területi terjeszkedéséből származóit* egészségtelen és sok egyéb káros következmények nélkül.

És ha ezen a nyomon, egész általánosságban kimondjuk azt a tételt, hogy minden emberi lakótelepülésnek legcélszerűbb helye egy minél tökéletesebben épített és úgy a közlekedésre, mint mindenféle központi ellátásra (vezetékekkel, csövekkel, csatornákkal stb.) felszerelt *útvonal*, amely az ország legfontosabb termelő és legegészségesebb lakóhelyeit köti össze, akkor egy *szociál-technikai igazságot* találtunk, melyből további tanulmánnyal számos hasznos szociális és technikai teendőt fogunk levezethetni. Éppily igazságként mondhatjuk ki azt is, hogy az eddigi sűrű, városi, településekben kifejlődött gazdaságos, tökéletes, sőt sok szociális és esztetikai értéket nyújtó városi építési módot ne ejt-

siink el az eddigi területi terjeszkedésű városokban okozott kárai miatt, hanem igyekezzünk inkább azt az építési módot *lehetőleg mindenütt* és összes előnyeinek teljes felhasználásával meghonosítani.

Ha azonban meggondoljuk, hogy a városoknak ezen igazságok alapján való fejlesztése *a földbirtokokban igen nagy változást idézne elő*, akkor arra is tekintettel kell lennünk, hogy a legtöbb helyen, talán mindenütt, *tetemes értékelkedés* fog beállani. És akkor az a kapcsolatos szociálpolitikai kérdés merül fel, hogy kié legyen a telekértéknek ez az emelkedése? Vajjon ez a számításunk szerint milliárdokra is emelkedhető értéknövekedés a *telekspekuláció* meg nem érdemelt haszna legyen-e, vagy nem igazságosabb-e, hogy ez az érték *köztulajdonná* váljék?

Minthogy a föld birtokához való tulajdonjogát senkinek kétségbevonni nem lehet, természetes, hogy az az értéknövekedés, amelyet a köznek célszerű szociáltechnikai intézkedése és munkája termelt, csak oly módon biztosítható a köznek, hogy ennek az értéknövekedésnek teljes összege után és annak teljes kamataival egyenlő adó rovatik ki a föld tulajdonosaira. És azt hisszük, hogy a föld mai tulajdonosai nem fogják ezt ellenezhetni, hiszen tulajdonuknak máig elért értékét háborítlanul tovább is megtartják és csupán a *telekspekulációs haszonról mondanak le. És ezzel semmit sem áldoznak, holott hetven év előtti elődeik, a haza felvirágoztatása érdekében, igenis nagy áldozatot hoztak, amikor addig szűz és büszke vállaikra vették és azontúl a „misera piejbs contribaenssel” megosztották az adózás terhét.*

A lakótelepülések városias és sugaras fejlesztése, kapcsolatban az ily célszerű alkotással tetemesen növelt földértéknek a köz javára, földértékadó alakjában leendő lefoglalásával, különösen nagy fontosságú lesz a most dúló világháború lezajlása után. A városokban ilyenkor mindig beállani szokott lakásínség elhárítására mulhatlanul szükséges lesz azok gyors és célszerű fejlesztése, amelyhez csupán a sugaras terv fog telkeket és a telekértékadó költségfedezetet nyújthatni. A vidéken a termelés fokozására, a rokkantak ellátására, a közlekedés tökéletesítésére alkotandó intézmények legcélszerűbb tervezése szintén a kifejtt szociáltechnikai elvek alapján és költségeik fedezése az, így tetemesen növelhető, telekértékek utáni adó segítségével lesz biztosítható.

SZOCIÁLIS KRÓNIKA.

A hadigondozás országos szervezete.

A háborús szociálpolitika legfontosabb rendelkezéseit tartalmazza az a kormányrendelet, amelyet a miniszterelnök hosszabb körlevéllel küldött szét e hó közepén a törvényhatóságoknak és amely létesíti és szabályozza a hadiárványokat és özvegyeket gondozó szervezetet. E gondozást a szabályrendelet maga nemzeti feladatnak jelöli meg és a feladatot a társadalom közreműködésével akarja megvalósítani.

A feladat megoldására a „pártfogók” és a „tanácsadók” vannak hivatva. Az előbbieket hivatásuk a hadiárványokról való gondoskodás, az utóbbiak a hadirokkantoknak és ezek családjának, valamint a hadiözvegyeknek állanak tanácsal és tettel rendelkezésre. A pártfogó kötelességeit röviden összefoglalva úgy jelölhetjük meg és a rendelet még is jelöli ilyen módon, hogy neki gondoskodnia kell arról, miszerint az árva olyan színvonalú és erkölcsi nevelést nyerjen, aminő osztályrésztül jutott volna neki, ha atyja életben marad; a gazdasági boldogulásának az útját is ilyen módon kell egyengetnie.

A tanácsadó a rokkantnak gyógykezeltetéséről gondoskodik, munkát szerez neki, megfelelő szakmában oktattatja stb. Ugyanígy segítségére van az özvegynek is és gyermekeinek.

A hadigondozókat erre alkalmas egyénekből községenként összeírják. Ők alkotják a községi hadigondozó bizottságot. A járás összes hadigondozói alkotják a járási hadigondozó bizottságot, amely 4-10 tagból álló választmány útján működik. Van azután törvényhatósági hadigondozó bizottság is.

A hadigondozás országos szervezését és irányítását a miniszterelnöknek felelős Országos Hadigondozó Hivatal végzi. Az Országos Hadigondozó Hivatal elnökének kinevezése már meg is történt. A miniszterelnök a közoktatási miniszterrel egyetértésben erre a tisztre – illetmények nélkül – gróf Klebelsberg Kunót nevezte ki államtitkári állásának meghagyásával. Ez a hivatal lép a Rokkantügyi Hivatal helyébe, míg a Rokkantügyi Tanácsot az Országos Hadigondozó Tanács váltja fel. E tanács szervezetét a miniszterelnök külön rendelettel szabályozza. A szervezet elvét már most megállapítja a kormány, kijelentvén, hogy e tanácsban az érdekelt hatóságokon kívül a közegészségüggyel, köz jótékonyssággal, gyermek- és nővédelemmel foglalkozó szakemberek s társadalmi és gazdasági szervezetek vesznek részt.

A most kiadott szabályrendelet hatálya alól ki van véve Budapest, hol a város szabályrendelete által szabályozza a hadigondozás ellátását és Horvátország.

Abban a körlevélben, amellyel a miniszterelnök e szabályrendeletet a vármegyéknek szétküldötte, elsősorban a lelkészi és tanítói kartól vár sokat a hadigondozás nagy munkájában. Nem kételkedik különben abban sem, hogy felkarolják ezt a munkát az egyházak főméllóságai és az azok élén álló magasabb szervezetek is s az ő vezetésük alatt olyan vallási szervezetek létesülnek, amelyek a gondozó munka irányítását a felekezetiükhöz tartozók felügyeletét, buzdítását tűzik ki feladatuknak.

A magyar társadalomnak e rendelet alapján lesz tehát alkalma megmutatni, hogy tud-e és akar-e olyan szerepet vállalni és betölteni, amelyben tanúbizonyságot tehet lelkiismeretéről és szociális érettségéről. Ha az élet tagadó választ fog adni erre a kérdésre, akkor lesz egy eset, amelyben senki se fogja az örök kormányt okolhatni a kudarcért, mert ez a kudarc a magyar társadalom veresége és szégyene leendő.

A rokkantkérdés és az emberi akarat.

Az emberi akarat teljesítő-képességének a kérdése soha se volt még annyira aktuális, mint ezidőszerint, amikor a nyomorékok százezrei, milliói várják világszerte, hogy miképen tudnak majd elhelyezkedni a társadalomban. A rokkantak oktatására és helyreállítására berendezett intézetekben folytonosan gyűjtük a tapasztalatokat arra vonatkozólag, hogy mekkora szerepe van a rokkantkérdés enyhítésében és megoldásában az akaratnak és hogy milyen csodálatos eredmé-

nyeket képes az akarat ott is produkálni, ahol a tudomány és az ő technikája lehetetlenek. A bécsi orvosegyesületben; nemrégiben Eiselsberg tanár mutatott be egy ilyen akaratakrobatát. A bemutatott egyén most 33 éves és három éves korában egy lokomotív ment rajta keresztül, amely jobb kezét és balkarjának alsószárát szétroncsolta úgy, hogy egész jobb kézfejét és balkarjának alsószárát le kellett amputálni. Tizenkét éves koráig a népiskolát látogatta és ez idő alatt annyira vitte, hogy maga tudott öltözködni és semmiféle különös gyámolításra nem szorult. Azután gimnáziumba került, ahol a tornától eltekintve mindenben egyenrangú versenytársa volt osztálytársainak, szépíráásban úgy, mint rajzolásban és körzőkezelésben. A háború kiütéséig a karlstadi Kreisgericht-nél volt jegyző. A háború óta a zágrábi rokkantiskolában tanító szerepét tölti be: a bírósági írnokok és kezelők tanfolyamának az oktatója. Ez az ember minden segítség nélkül öltözik és vetkőzik, inggombjait maga nyitja és csukja, cigarettát sodor és rágyújt, borotválkozik, húsételét fölaprítja, miközben a kést oly erősen tartja csonkjai között, hogy nem lehet tőle elvenni. A bemutató orvostanár valószínű csodának minősíti mindazt, amire ez a rokkant önmagát akaratának erejével képessé tette, de hozzá teszi rögtön, hogy ebből téves volna azt következtetni, hogy ilyen eredményre minden rokkant juthat. Nem szabad elfeledni, hogy az 3 éves korában csonkult meg és így korai életkor állott rendel-

kezesére a begyakorlás céljaira. Másrészt pedig nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a hiányzó akaraterő nem kevésbé pozitív hiányosság, mint akármelyik másik szervnek vagy érzéknek a hiánya, amelyeket elhatározással ép oly kevésbé lehet pótolni, mint a hiányzó akaraterőt.

Viszont azonban az akaraterő is fejleszthető és azok számára, akik erre hajlamosak, meg azok számára, akikben az akaraterő megvan, végtelenül megnyugtató és vigasztaló látvány az, amely azt mutatja nekik, hogy a rokant ember nem elveszett ember.

Egy optimista számításai.

Az ismert német publicista dr. Heinrich *Pudor* egy cikkében érdekes számításokat eszközöl annak a bizonyítására, hogy a háború anyagiakban nem veszteséget okoz, hanem határozottan nyereséggel jár. Az eredeti okfejtés menete ez:

A külföldi behozatal szünetelése folytán Németország évente kerek 4 milliárd márkát takarít meg. Ehhez jönnek azok a megtakarítások, amikkel a luxustárgyakban (selyem, cicoma, drágakő, alkohol stb.) való fogyasztás korlátozottsága jár és amiknek az értéke évi 100 millióra tehető. Többé-kevésbé csökkenést mutat mindazoknak a cikkeknek a fogyasztása is, amelyek némiképp nélkülözhetők és pedig a nélkülözhetőségük fokának arányában. Ez a korlátozás minden iparágra vonatkozik valamelyes mértékben és oka a háború által ránk kényszerített egyszerűbb életmódban keresendő. Az itt mutatkozó megtakarítás évi egy milliárdra te-

hető, amibe már bele van számítva annak a nyereségnek az elmaradása is, amellyel ezeknek az iparcikkeknek a gyártása össze volna kötve. Ehhez az összesen 5.1 milliárd márkához jön az a nyereségtöbblet, amit az egyes iparágakban és a mezőgazdaságban a fokozottabb szorgalom, nevezetesen a terméketlen területek megművelése, a kerteszet fejlesztése stb jelent, a minek az értéke 100 millióra tehető. Hozzá jön ezekhez a megszállott területek produkciója legalább 250 millió márkát a nemzeti vagyon számára. Ez ugyan meg se közelíti a háború évi költségeit, de a háború költségeit általában teljesen tévesen fogják fel az emberek. Mert miután mi a szükséges hadiszereket mind önmagunk állítjuk elő, ennek folytán ezek gyártása mindenképpen ipari termelésünk gazdagítását jelenti. Ebben az értelemben tökéletesen egyre megy, hogy gyáraink – mint a békeidőben – vasúti síneket, kerékpárokat, írógépeket, ruházatot stb. gyártanak-e vagy pedig – mint ezidőszerint – egyenruhákat, ágyukat, fegyvereket, gránátokat stb. Amazokat is és emezeket is elhasználják. A döntő jelentőségű egyedül az, hogy mily mértékben van benne a hazai tőke, hazai munkaerő, hazai nyersanyag igénybe véve. Ez miután e részben a felelet kedvező, ennek folytán a hadiipar nem jelent nemzetgazdaságilag veszteséget, hanem határozottan nyereséget. Ellenben a veszteségoldalon volna elkönnyvelendő az az óriási munkaerő, amelyet a hadban álló óriási hadsereg kép-

visel. E ponton mindaz veszteség, amit ilyen módon a produktív munkától elvonunk. De itt is számításba veendő az ezen erővel meghódított területekből származó nyereség és a hadifoglyok munkája. Amiből azután a szerző azt a következtetést várja, hogy ha a veszteség és nyereség közötti különbözetet hatékonyan akarjuk fokozni a nyereségoldal javára, úgy továbbra is hódítanunk kell.

A nemzetgazdaságat művelői törjék rajtuk a fejüket, hogy melyik lábára sántít jobban a kitűnő német publicista gondolatmenete.

Franciaország pusztulása.

A francia hivatalos „Journal Officiel” 1917. január 28-án megjelent száma a következő adatokkal festi meg a francia pusztulás szomorú képét:

1913-ban 77 departement-ban 604.454 volt a születések és 588.809 a halálozások száma; 1914-ben szintén 77 departement-ban 594.222 a születés és 647.549 a halálozás; 1915-ben 76 departement-ban 387.466 a születés és 644.301 a halálozás. A születések többlete tehát 1913-ban még 15.645 volt, míg 1914-ben már a halálozások száma multa felül a születéseket 53.327-tel és 1915-ben 261.835-tel. E szerint Franciaország 1915-ben a születések egy harmadát elveszítette. A születések számának csökkenése Parisban így alakul: 1913. augusztus 1-től 1914. július 31-ig 48.417, 1914-1915, ugyanezen időszakában 37.685 és 1915–1916. ugyanebben az időszakában 26.161.

És ha mindehhez még a háború veszteségeit is hozzávesszük, akkor vajjon hányszor kapjuk meg a lakosság számát Elsass-Lotharingiának, amelynek az óhajítása még mindig nem engedi Franciaországnak, hogy abba hagyja a háborút?!

Német és magyar rokkantak, özvegyek, árvák.

Weltner Jakab a „Szocializmus” legújabb számában megjelent cikkében egymás mellé állítja a német és a magyar háborús gondoskodás számait.

E szerint:

A német rokkant közlegény évi járadéka sebesülési pótdíj nélkül	844 K
a magyaré	72 K
A német rokkant közlegény évi járadéka sebesülési pótdíjjal	1232 K
a magyaré	168 K
A teljesen tehetetlen német rokkant közlegény évi járadéka	1612 K
a magyaré	350 K
A német özvegy nyugdíja	480 K
a magyaré ha vagyontalan és keresetképtelen	204 K
A német árva nevelési járadéka	201 K
a magyaré	48 K
A német teljesen árva nevelési járadéka	288 K
a magyaré	72 K
A német 3 gyermekes özvegy járandósága	1084 K
a magyaré	324 K

Az angol megfelelő számok még a németénél is magasabbak. Weltner e számok összeállításánál még azt az önmérséklést is tanúsította, hogy a márkát 120 fillérbe számította, holott az ez-

időszerint tudvalévőleg sokkal többet ér, úgy, hogy a különbség a magyar katona rovására a valóságban még jóval nagyobb, mint amilyenek a fenti – helyenként megdöbbentő – számok mutatják. És még ennél is nagyobb, ha a legszükségesebb életfentartási cikkek árának németországi olcsóbságát is tekintetbe vesszük.

A nagy különbséget egyébként a kormányunk is szégyenteljesnek bélyegezte és ígéretet tett a járandóságok fölemelésére. Ennek természetesen a lehető legnagyobb gyorsasággal kellene megtörténnie, mert minden elmulasztott nap a szenvedések s pusztulások végtelen mennyiségét jelenti.

A hatósági munkaközvetítés szervezete.

Az 1916. évi XVI. t.-c. tudvalévőleg kimondotta a hatósági munkaközvetítés elvét, magának a közvetítő szervezetnek a létesítését pedig rábízta a kereskedelemügyi miniszterre. 1917. március 11-én lépett életbe a miniszteri rendelet, amely létesíti a m. kir. állami munkaközvetítő hivatalt, amely maga előkészíti az országban felállítandó 16 új hatósági munkaközvetítő intézet ügyviteli szabályzatot, a minisztérium pedig kiadja az új hivatalok szervezétére vonatkozó rendeleteket és a többi azután a létesített szervek dolga lesz.

A szervezésről szóló rendelet megjelöli az intézmény célját, hatáskörét, az egyelőre működésbe lépő 17 közvetítő székhelyet, szól a hivatalnokok választásáról, fizetéséről, az érdekeltség közre-

megealakításáról és ezek hatásköréről, a felügyeletről, az állami hivatal teendőiről, az ügyvitel szabályozásáról, hivatalnokok képzéséről, az országos munkaközvetítő tanácsról, a szervezetek kedvezményeiről, a közvetítés menetéről, a közvetített munkásnak adandó vasúti kedvezményről stb.

A rendelet szövegének ismeretét mellőzzük, mert az érdekelték azt más forrásból bizonyára valamennyien ismerik. E pillanatban csak arra akarunk rámutatni, hogy miképpen oldotta meg a rendelet a hatósági munkaközvetítés legkényesebb kérdését; a sztrájkok befolyását a közvetítésre. E részben a munkások óhaja tudvalévőleg az, hogy a sztrájk tartama alatt szüneteljen a közvetítés. A rendelet ezt az óhajtást nem honorálja egészen, de nem is negligálja, hanem úgy rendelkezik, hogy ha a hatósági munkaközvetítő az illetékes hatóságtól (iparhatóság, békéltetőbizottság, iparfelügyelő, bányahatóság) avagy a munkaadóknak vagy alkalmazottaknak kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabállyal működő egyesületeitől vagy szervezeteitől munkamegszüntetésről vagy munkaskizárásról értesül, ezt az értesülést a munkaviszály okára és mérvére vonatkozólag rendelkezésére álló hivatalos adatokkal együtt azzal a munkakeresővel, akit a munkaviszály által érintett munkaadóhoz ajánlani szándékozik, közölni köteles. Amennyiben az érdekelték egyesületeitől vagy szervezeteitől nyerte értesülését, a hivatalos adatokat hivatalból kell nyomban beszereznie.

Győrváros a gyermekvédelemért.

A városi közgyűlés annak idején elhatározta, hogy I. Ferenc József emlékezetére gyermekvédelmi intézményt létesít. Erre a célra eddig a városnak rendelkezésre áll a város által megszervezett 100.000 kor., a Bisinger-alapból várható 80-90.000 kor., Back Hermann örökösöktől 50.000 kor., ismeretlen adakozóktól 50.000 kor., a győri izr. nőegylettől 10.000 kor., ezekhez jön a társadalom ezután megnyilvánuló érdeklődése és áldozatkészsége. Ez ügyben Farkas Mátyás polgármester a napokban értekezletet tartott, amelyen Éberth Géza ismertette az eddigi előmunkálatokat; az intézmény nézete szerint felölelné az anya- és gyermekvédelmet, a napközi otthoni, esetleg az inas- és eselédotthont. Létesülne a központ és abból kiágaznának idővel a városrészenkénti szervezetek. E nagy vonású program pontok körül indult beható megbeszélés, amelynek a végén a polgármester összegezte a megbeszélés anyagát, megállapította a tervezés gazdagságát, amelyekből egy részletes tervet dolgoznak ki és újabb tanácskozás előtt szakvéleményezésre bocsátják.

„Szociális minisztérium.”

Azon kombinációk között, melyek az állítólagos *kormányválsággal* és koncentrációs kabinet tervével kapcsolatban felmerültek, legörvendesebb a *szociális minisztérium* felállítása. Nem ez lenne az első intézmény a háború alatt, melynek alap gondolata az eddig szétszórt

erők egyesítése s az egy ügykörbe tartozó ügyeknek egy szerv által való intézése.

A nagyszámú szociális problémák, melyek már a háború előtt is sürgős megoldásra vártak, a háború alatt lényegesen megszorodtak, s a háború után azok megoldása további halasztást nem tűr, új szervek, új intézmények létesítését teszik szükségessé.

A magyar törvényhozásban, kormányzásban és közigazgatásban a szociális szellem, a szociális politika eleddig meglehetősen ismeretlen fogalom volt.

Bár – kivált az újabb időkben – találkozunk hazánkban szociális törvényalkotásokkal, a kormányrendeleteket bizonyos szociális szellem lengi át, s városaink közigazgatásában is szociálpolitikai törekvéseket vehettünk észre, – még messze vagyunk attól, hogy Magyarországon a legkiáltóbb szociális problémák egyöntetű, tervszerű megoldása megtörtént volna.

Ezért kell nagy lelkesedéssel és bizakodással üdvözlőnk a szociális minisztérium felállításának tervét, mint első lépést hazánkban egy öntudatos szociálpolitika irányában.

A szociálpolitikai vonatkozású ügyek eddig három ministeriumban s annak különböző ügyosztályaiban intéztettek.

így a belügyminisztériumban;

VII. ügyosztályban: Közegészségügyek.

XI. ügyosztályban: Közjótékonsági ügyek.

XII. ügyosztályban: Gyermekvédelmi ügyek.

A kereskedelemügyi minisztériumban:

VI/D. szakosztályban: Munkás-védelmi ügyek.

A földművelésügyi minisztériumban:

VI. 1. ügyosztályban: Gazdasági munkásügyek.

Ha ehhez hozzávesszük azon – bár elismerésre méltó – szociális tevékenységet, melyet az egyes városok, társadalmi és jótékony egyletek kifejtettek, azt mondhatjuk, hogy hazánkban a szociális igazgatás teljesen decentralizálva van, minden egységes szakszerű irányítás, ellenőrzés nélkül – úgyszólván dilettáns módon – történik.

A háború tanulságai közé tartozik az is, hogy a kívánt cél biztosítása érdekében legalkalmasabb rendszer a *központosítás*.

Ennélfogva a szociálpolitikai ügyek is egy központi szerv, egy *szociális minisztérium* ügykörébe utalandók.

A szociális minisztérium ügykörébe fenti minisztériumok ügyköréből átutaltatnának az ott felsorolt ügyek, s ehhez képest az új minisztérium ügyköre következőképp alakulna ki:

I. Elnöki ügyosztály.

II. Általános szociálpolitikai ügyosztály. (Társadalmi statisztika. Lakás- és telekpolitika. Népegészségügy. Népművelés és oktatás. Közgazdasági intézmények. Ingyenes jogvédelem. Népirodák. Testi és szellemi fogyatkozásban szenvedők védelme. Ezen célokat szolgáló népjóléti *intézmények*.)

III. Közélelmezésügyi ügyosztály. (A Közélelmezési Hivatal

megszűnése esetén az összes népelelmezést érintő kérdések ide utaltatnának.)

IV. Közjótékonyossági ügyosztály. (Községi segélyezés. Társadalmi segélyezés. Jótékonyossági intézmények. Szegényügyek.)

V. Ipari munkásügyek ügyosztály. (Munkásvédelem. Munkanélküliség elleni védelem. Sztrájkkérdés. Cselédkérdés.)

VI. Gazdasági munkásügyi ügyosztály.

VII. Nő- és gyermekvédelmi ügyosztály. (Csecsemő- és anyóvédelem. Anyaságbiztosítás. Gyermekvédelmi intézmények.)

VIII: Rokkantügyi ügyosztály. (A m. kir. rokkantügyi hivatal megszűnése esetén az összes rokkantügyek ide utaltatnának.)

IX. Törvényelőkészítő ügyosztály.

Az új minisztérium személyzete részint az illető minisztériumok tisztviselőiből, részint e kérdésekben gyakorlattal bíró városi közigazgatási tisztviselőkből, részint szakemberekből állítatnék össze.

Az ekként összeállított új orgánumtól volna várható, hogy a régen megoldásra váró és nagy erővel feltűlekedő szociális problémák mielőbb megfelelő megoldáshoz jussanak az új minisztérium által megalkotandó szociálpolitikai Program alapján, sok üdvös törvényhozási és kormányzati intézkedés lásson napvilágot s a háború alatt oly sokat szenvedett magyar társadalomra egy boldogabb jövő köszöntson.

Dr. Tatay Zoltán (Debrecen.)

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –
Szerkeszti: Zádor Pál.

A munkásbiztosítási törvény reformja Ausztriában.

Évek hosszú során át állandóan élt az a törekvés Ausztriában is, hogy a munkásbiztosítási törvény reformját keresztül vigyék, a biztosítás körét a szükségleteknek és viszonyoknak megfelelőleg kiterjessék s a tagoknak nyújtott ellenszolgáltatások mértékét fel-emeljék. A régi törvény, amelyet még 1888-ban léptettek életbe, távolról sem tudta már kielégíteni azokat az igényeket, amelyeket a rohamlépésben fejlődő ipari élet a munkásbiztosítás nagy és jelentős intézményének parancsolólag megszabott. A minden állami támogatás nélkül működő pénztáraknak legfőbb gondja arra irányult, hogy a pénztárak szolgáltatásai egyensúlyban álljanak a pénztárak teherbíró képességével, mert enélkül működésükben teljes bomlás állott volna be. Már pedig ezt a két szempontot: a biztosított tagok érdekeit és a pénztárak fizető képességét nehéz volt anélkül összeegyeztetni, hogy emiatt ne az előbbieken szenvedjenek rövidülést. A pénztárak nem is alkalmazkodhattak a való élet követelményeire, mert szigorúan abban a szűk keretben kellett működésüknek mozogni, amit a régi s korszerűtlen szabályok részükre megszabtak.

Több mint egy évtizeddel ezelőtt, 1904. évben kilátásba helyezték a törvény revízióját s ezzel kapcsolatban az érdekeltek az egész szociális biztosításnak nagyszabású reformját és széles alapokra fektetését várták. Az akkori *osztrák kormány komolyan foglalkozott az agkori- és rokkantbiztosítás behozatalával és a balesetbiztosítási kötelezettségnek kiterjesztésével is*. A kormány 1908. év novemberében beterjesztett javaslata szerint az agkori- és rokkantbiztosítást még az *önálló iparosokra és mezőgazdákra is ki akarta terjeszteni*. A javaslat megtárgyalására egy külön bizottságot is választott a parlament, amely munkájával a háború kitörése előtt el is készült, de azt már nem »erjeszthette a parlament elé, mert az azóta nem ült össze.

Az érdekelteknek, különösen *a munkásszervezeteknek szinte percre sem szűnő akcióját* most némi képen eredményhez juttatta az ez évi január hó 4-én kelt császári rendelet, amely a 14. §. alapján a munkásbiztosítási törvény több rendelkezését rendeleti utón változtatja meg. Ez a rendelet a munkásokat keresetük szerint *11 napibér osztályba* sorozta, az utolsó osztályba tartoznak

a felső határ megjelölése nélkül azok, akik napi 7 K 50 f-nél többet keresnek. A fizetésekhez hozzászámítandók a rendszeres mellékkeresetek, mint nyereségrészesedés, jutalmak és természetben kapott javadalmazások is, ez utóbbiak egyenértékét a politikai hatóságok, a munkások és munkaadók bizalmi férfiainak meghallgatásával állapítják meg. A fizetésnélküli tanoncokat, gyakornokokat, az első osztályba sorozták. Akkord- és darabbéreknél az osztálybasorozás az átlagos napikereset szerint történik. A táppénzsegélyek összege a napibérosztályoknak megfelelőleg változik, még pedig napi 60 fillértől 5 koronáig, ami az átlagos kereset 60%-ának felel meg. Jelentős a rendeletnek az az intézkedése, hogy ezt a táppénzszolgáltatást mint minimumot tünteti csak fel, amelyet a pénztárak indokolt esetekben az átlagos napi kereset 90%-áig emelhetnek fel. A temetkezési segély az átlagos napibér harmincszorosa lesz az eddigi húszszoros helyett, de indokolt esetekben ez is felemelhető a kereset negyvenötszörösére. A segélyezés időtartama az eddigi 20 hét helyett 26 hét, és ez az idő szintén kiterjeszthető, még pedig egy teljes évre. Ebben a rendelkezésben a legjobb humánus és szociális intenciók jutnak megnyilvánulásra, mert például a nálunk érvényben levő 20 heti segélyezési idő rövidege folytán a beteg munkás a legtöbb esetben, kicsit erőre kapván, nyolc heti munkával újabb 20 hétre igyekszik igényjogsultságot szerezni, ami annál akadálytalanabba történhetik, mert a nyolc hét alatt állapota újból teljesen leromlik. Különösen a tuberkulotikus betegeknél mutatkozik feltűnően a gyógyítási időtartam rövidege, úgy hogy a pénztárak ezen a téren csupán fél-munkát végezhetnek.

Messze kiemelkedik a legtöbb ország munkásbiztosításából a császári rendeletnek az anyák- és csecsemők védelméről rendelkező része, nem mintha teljesen kielégítő nyújtana e téren, de mert igen komoly kísérletet látunk benne, az anyák és csecsemők hathatós védelmére és segítésére. A gyermekágyi segélyt négy hétről hat hétre terjeszti ki a napi táppénznek megfelelő összegben, azonkívül vizsgázott házi ápolókat is kaphatnak a szülők maguk mellé, továbbá azon anyák részére, kik gyermeküket maguk szoptatják, szoptatási jutalmat ad 12 héten át a napi táppénz fele összegében. Az anya-védelem támogatása céljából az ipartörvény idevonatkozó rendelkezése is módosított olyképen, hogy szülők csak 6 héttel lebetegedésük után alkalmazhatók újból rendszeres ipari munkára. A biztosított nőtagok részére, amennyiben a munkától tartózkodnak, terhességük utolsó négy hetében, úgy erre az időre teljes táppénz utalandó. Továbbá a szoptatási segély 26 hétre kiterjeszthető. Az utóbbi intézkedések a csecsemő szempontjából igen jelentősek s nagyon helyénvaló lenne, ha mindkét intézkedés már a közeljövőben helyet foglalna a mi törvényünk várható revíziójában is, amelyre a kormány az országgyűléstől teljes felhatalmazást kapott. A törvényes intézkedéseknek mindenesetre más-

képen és hamarabb mutatkozna jó hatásuk, mint a sokféle szétaprózódó jótékony tevékenedésnek, amelynek kizárólagossági joggal nálunk az egész anyasági és csecsemővédelmet a nyakába varrták.

A *csalládtagoknak és hozzátartozóknak biztosítását* teljesen kötelező erővel nem rendeli el ez az új rendelet, de kimondja, hogy ahol annak a szükséges előfeltételei megvannak, ott a pénztáraknál jogukban áll közgyűlésük határozatával azt bevezetni, amennyiben ezt nem tennék, a belügyminiszternek, jogában áll azt bármelyik pénztárnál elrendelni. A családtagok biztosítása kiterjed orvosi kezelésre és gyógyszerekre, betegápolásra, továbbá a gyermekágyi segélyre és temetkezési költségekre is. (Természetesen csak az önálló keresettel nem bíró családtagokról lehet itt szó.) Van a rendeletnek egy pontja, amely lehetővé teszi, hogy a pénztárak alapokat gyűjtsenek olyan célokra, amelyek a betegsegélyezéssel összefüggésben állanak, s így lehetővé válik a *pénztáraknak, hogy a törvényszabta kereteken túl a szociális egészségügy egész területén hathatósan működhessenek közre.* Különösen érezhető lesz ennek eredménye a *tuberkulózis, alkoholizmus, nemi betegségek és járványok* terjedése elleni küzdelmekben. A pénztáraknak elsőrangú érdeke, hogy más társadalmi tényezőkkel karöltve a *pusztító népbetegségekkel* a harcot felvegyék, A háború folytán megsokszorozott nehézségekkel és megnagyobbodott veszedelmekkel kell szembenézni, s a pénztárak létalapjukban vannak fenyegetve, ha ezekkel az emberrontó veszedelmekkel idejében meg nem birkóznak. De jelentős szerephez juthatnak a pénztárak a *preventív intézkedésekkel* is munkásházépítő, munkáskert és erdei üdülőttelep, gyermek-játszóhelyek létesítését célzó akciók megindításával és az azokban való részvétellel.

A *fokozottabb munkásvédelmet* szolgálja az új rendeletnek az az intézkedése, amely lehetővé teszi a pénztáraknak, hogy oly üzemekre, amelyeknek berendezése a higiéniai, valamint *egészségvédelmi követelményeknek nem megfelelő, a díjakat felemeljék.* Ez az emelés a rendes díjakat azok fele összegével emelheti. A nagyobb díjakkal terhelt munkaadókat ez a díjtöbblet minden bizonnyal arra fogja indítani, hogy üzemükben a kívánt változtatásokat megtegyék és a védőintézkedéseket foganatosítsák.

A rendelet az *orvoskérdésben* is intézkedik s a pénztárakra bizza annak megállapítását, hogy szabad orvosválasztás útján, vagy kijelölt orvosokkal kívánják-e tagjaik gyógykezelését ellátni. Megengedi a rendelet a pénztáraknak, hogy céljaik elérésének megkönnyítésére egymással szövetségeket alkothassanak, s így kollektív szerződésekkel biztosítsák gyógyszerészükségletüket és az egyéb szükségleteiket, továbbá együttesen és egyöntetűen intézzenek statisztikai felvételeket és adatgyűjtéseket.

A rendelet természetesen nem elégti ki az érdekeltek összes kívánságait, hiszen hátra van még a mezőgazdasági munkások

biztosítása, az aggkori- és rokkantbiztosítás, az özvegyekről és árvákról való gondoskodás. Mindenesetre lényeges haladást mutat azonban az eddig érvényben volt rendelkezésekkel szemben, különösen a biztosítási kötelezettség kiterjesztése, a családtagok biztosításának behozatala, a segélyezés mérvének és időpontjának kiterjesztése, valamint az anyákról és a csecsemőkről való gondoskodás terén azzal, amit ezeken a területeken hoz a 14 §-os rendelet, a munkásbiztosítás történetében határjelzővé vált. *D-s.*

A bujakórosok orvosi ellátásáért. A bajai kerületi munkásbiztosító pénztár dr. Dömötör Kálmán pénztári orvosnak, a nemi betegségek elleni hathatós országos védekezés céljából, a m. kir. tudományegyetem bőr- és bujakórtani klinikáján tartott tanfolyamon való részvételekor felmerült költségeinek fedezésére az állam által nyújtott 160 korona költség kiegészítésére 80 korona segélyt állapított meg. A segély ellenében a nevezett orvos a pénztári bujakóros betegeket *tekintet nélkül arra, hogy az illetők mely orvos körzetéhez tartoznak*, speciális kezelésben részesíteni fogja.

Az O. M. B. P. igazgatósága a kerületi munkásbiztosító pénztár határozatához a márciusi ülésben hozzájárult.

A főváros és a munkásbiztosítás a tüdővész ellen.

Budapest székesfőváros tüdőbeteg-gondozót szándékozik létesíteni. Minthogy a tuberkulózis különösen az alsóbb néposztályokból, tehát nagyrészt azokból szedi áldozatait, akik a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnak, avagy valamely Budapesten, illetve annak közvetlen közelében fekvő vállalati betegsegélyző pénztárnak a tagjai, *a küzdelem eredményessége érdekében feliétlenül szükségesnek látszik, hogy az Országos Pénztár Budapest székesfővárossal ez irányban együtt működjék.* Okvetlenül szükséges, hogy a két, jelenleg különböző irányban működő segélyezési akció egyesíthessék. A tüdővész elleni küzdelem feltétlenül eredményesebb lesz, ha megszűnik az erők széjjelforgácsolása.

Az Országos Pénztár elnöksége *Hahn Dezső* dr. főorvos javaslatára elhatározta ennél fogva, hogy a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnak, továbbá a Budapesten, illetve a közvetlen környéken lévő vállalati betegsegélyző pénztáraknak és Budapest székesfővárosnak a tüdővész elleni küzdelemben való együttműködése érdekében beadvánnyal fordul a főváros tanácsához. Felhívja a tanács figyelmét arra, hogy *a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárnak a Budapesten székelő nagy vállalati pénztáraknak tagjai és ezek hozzátartozói teszik Budapest lakosságának nagy többségét, különösen nagy többségét annak a társadalmi rétegnek, amelyből az alakítandó dispensairek közönsége ki fog kerülni.* Az együttműködés már ebből az okból is nagyon előnyös és annak biztosítását úgy a székesfővárosnak, mint a munkásbiztosító intézménynek egykép fontos érdekei követelik.

Feloszló vállalati pénztár. A zentai és roskányi egyesült iparvállalatok vállalati betegsegélyző pénztáránál a biztosításra kötelezett alkalmazottak száma állandóan kétszáz alá csökkent, mert itteni gőzfűrés-üzemüket végleg beszüntették és csupán a gőzmalom, villanytelep és téglagyáruk maradt üzemben. A befolyó tagjárulékok így előreláthatóan nem lesznek elegendők a betegsegélyző pénztár kiadásainak fedezésére, s ez okból a munkaadó, a vállalati betegsegélyző pénztár felosztatását kérte. Az Országos Pénztár ez *áihatot* a márc. hó 16-iki ülésből további intézkedések megtétele végett pártoló javaslattal az Állami Hivatalhoz terjesztette fel.

A Munkács város alkalmazottai után kirótt betegsegélyző járulékra a kerületi pénztár a várossal oly egyezséget kötött, melynek értelmében a város alkalmazottai után az 1907. évi július 1-től, 1916. évi december 31-ig terjedő időre a kerületi pénztárnak 1917. évi január hó folyamán 5000 korona egyességi összeget fizet, minek ellenében a kerületi pénztár a kirótt járulékok ezt meghaladó összegét törli.

Az Országos Pénztár igazgatósága márc. hó 16-iki ülésében jóváhagyólag tudomásul vette az egyezséget azért, mert a kerületi pénztár az eredetileg követelt 17.540 korona 30 fillér betegsegélyzési járulékot saját jelentése szerint is nem a várostól hivatalosan beszerzett pontos adatok, hanem indirekt utón, később nagy létszében tévesnek bizonyult adatok alapján róttá ki.

Az egyezséget jóváhagyólag tudomásul kellett venni azért is, mert *a kir. Curia 1916. február 29-én* Rp. VI. 5896/1915. sz. döntésében *kimondotta, hogy arra az időre, amíg a munkásbiztosító pénztár valamely község alkalmazottjai irányában betegsegélyezés nyújtására magát kötelezettnek nem tartotta s ily segélyezést tényleg ki nem szolgáltatott, a község terhére betegsegélyzési járulékot ki nem róhat.* A munkácsi kerületi pénztár a város alkalmazottait soha semmiféle segélyezésben nem részesítette, alkalmazottainak gyógykezeltetéséről min ig maga a város gondoskodott és csak 1913-ban rólta ki a város ellen a visszamenőleges járulékokat. Ezzel jelezte a pénztár, hogy kötelezettnek érzi magát a város alkalmazottai után a biztosításból őt terhelő kockázat viselésére, az ezen időtől számított járulékok pedig az egyezségi 5000 koronát nem haladják meg.

Végül azért is jóváhagyólag tudomásul kellett venni az egyezséget, mert a város szervezési szabályrendelete minden alkalmazott részére betegség esetére 6 havi teljes illetményt biztosít. Az elbocsátási tilalom hiánya pedig közömbös, mert a kir. Curia újabb joggyakorlata szerint egy az 1907. XIX. t.-c. 10. § a követelményeinek egyébként megfelelő szervezési szabályzat, ha ily tilalmi rendelkezést nem is tartalmaz, egyenértékűnek tekintendő a törvényben kívánt szolgálati rendtartással.

A román betörés idején menekült alkalmazottak részére azokra a napokra, melyeket nevezettek saját lakhelyüktől távol voltak kénytelenek tölteni, rendkívüli segély címén az illetmény-szabályzatban megállapított napidíj folyósítását határozta el a segesvári pénztár.

Az Országos Pénztár Igazgatósága március hó 16-iki ülésében határozatát jóváhagyta, mert a rendkívüli segély megállapítása a menekülésre való tekintettel mindenképen indokolt és hasonló intézkedést tett az állam és a törvényhatóság is saját alkalmazottaival szemben.

A breslauer betegsegélyező pénztárak egyesítése. A breslauer betegsegélyező pénztárak egyesítésének élők munkái még be sem fejeződtek s az egyesítés szükségességét és hasznos voltát máris fontos tények igazolják. Az élők munkája elvégzésére választott bizottság számottevő eredménnyel kezdte meg működését és több ülés során a helyi betegsegélyező pénztárak egyesítésének alapelveit is megállapíthatta.

Az új biztosítási szabályok alapelvei a bizottság már megállapította, s azt a felfogást vallja, hogy a teljesítmények értéke nem egyedül a betegsegély magasságától függ, hanem más föladatakat is teljesíteni kell, amelyeket a birodalmi betegsegélyezési törvény megszabott. Elhatározta a bizottság, hogy az új egyesült pénztárban a családtagok segélyezését rendszeresítés és ingyen orvosi kezelésen kívül a gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök költségének felét is a pénztár fogja viselni. A betegsegélyt az alaphét 52 százalékában állapította meg és a segélyt minden esetben a hét minden napjára fizetik, tehát vasárnapra és ünnepnapra is. A temetkezési segélyt az alaphét 35-szörösében állapítják meg.

A pénztárak egyesítése természetesen az adminisztrációra is nagyon kedvező hatással lesz, A bizottsági jelentés megállapítja, hogy a helyiségbér-költségek apadása mellett tágasabb és higiénikusabb helyiségekbe lesz az egyesített pénztár elhelyezhető. Az igazgatás – a jelentés szerint – egyszerűbb és áttekinthetőbb lesz a központosítás következtében és egyszerűbb lesz a be- és kijelentés rendje, mert a Breslau területén belül való, a munkahelyváltogatás a betegpénztár változtatásával járnak nem fog. Egyszerűbb lesz a levelezés a hatóságokkal, könnyebb lesz a rendelkezések kibocsátása és végrehajtása. Az elérendő fölöslegekből rég érzett hiányt pótló intézmények, mint például saját fogklinikák és a megfelelő szanatóriumok lesznek létesíthetők, ami a pénztárra nagy megtakarítást, a tagokra pedig lényeges előnyt fog jelenteni.

A jelentésnek ezek az adatai a nagy pénztárak létesítése és a legfrissebbek beolvasztása mellett értékes érveket szolgáltat.

A Magyar Általános Hitelbank ma délelőtt tartotta gróf Cziráky Antal elnöklésével közgyűlését, amely tudomásul vette, hogy az 1916. évi mérleg 16,431.000 K tiszta nyereséggel zárult és elhatározta, hogy ebből ápr. 2-től kezdve részvényenként negyvennyolc korona osztalékot fizet, egy milliót a rendes tartalékba, egy milliót az ingatlan-tartalékba utal és 3,893.000 K-t új számlára visz át. Az igazgatóságba Egry Aurél dr. (új), Haupt-Stummer Lipót Jenő báró, Rothschild Lajos báró és Wagner Ödön dr., továbbá a felügyelőbizottság tagjaivá: Belcsák Kálmán, Dobokay Kálmán miniszteri tanácsos, Havassy Dezső, Hegyeshalmy Lajos dr. miniszteri tanácsos (új), Kerntner Ferenc és Szalay Imre báró miniszteri tanácsos választották meg. A közgyűlés után tartott igazgatósági ülésen az igazgatóság elnökéül gróf Cziráky Antal, alelnökeiül pedig Blum Gyula és Ullmann Adolf újból megválasztottak.

Felelős szerkesztő-kiadó: Kadosa Marcel dr.

Helyettes szerkesztő: Zádor Pál

Elek Lipót könyvnyomdája, Budapest, VII., Rózsa-utca 33.